

MITEN TOIMIA, KUN HUOLI LAPSESTA HERÄÄ?

Opas varhaiskasvatuksen työntekijöille

Lukijalle

Tämä opas on tarkoitettu sinulle, varhaiskasvatuksen ammattilainen. Opas on toteutettu yhteistyössä Pilke Musiikkipäiväkotin kanssa. Oppaan tarkoituksena on lisätä varhaiskasvattajan tietoisuutta ja madaltaa kynnyksiä ottaa huoli puheeksi huoltajien kanssa. Opas sisältää vinkkejä ja työkaluja helpottamaan huolen asteen arvioimista, ohjeita miten toimia, kun huoli lapsesta herää, sekä neuvoja huolen puheeksiottoon. Oppaan loppuun on kerätty sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteystiedot. Oppaassa on hyödynnetty päiväkodin työntekijöille tehtyä kyselyä, sekä opinnäytetyötä varten koottua teoriapohjaa. Toivomme, että oppaasta on sinulle hyötyä!

HUOLEN HERÄÄMINEN

Huoli ja huolestuminen ovat inhimillisiä ilmiöitä elämässä. Niitä voidaan pitää apukeinoina ja työvälineinä varhaiskasvatuksessa. (Huhtanen 2007, 24.) Jotta huoli herää, havainnoimme useita asioita, joiden pohjalta teemme tulkinnan. Huoli perustuu omakohtaiseen kokemukseen ja tulkintaan. (Kaiponen & Bykachev 2014, 10.)

Huolen aiheet eivät rajoitu ainoastaan alla mainittuihin esimerkkeihin. Huoli on aina todellinen sille, kenelle se on herännyt, mutta on hyvä muistaa, että se ei välttämättä ole fakta, vaan yhden tai useamman henkilön omakohtainen kokemus (Kaiponen & Bykachev 2014).

Alla varhaiskasvattajalle suunnattuja esimerkkejä huolta herättävistä asioista:

Esimerkkejä pienestä huolesta

- Lapsi tulee jatkuvasti likaisissa vaatteissa hoitoon
- Lapsi on toistuvasti nälkäinen
- Ikätasosta poikkeava kehitys

Esimerkkejä merkittävästä huolesta

- Pienemmät huolenaiheet kasaantuvat
- Lapsen huolestuttavat kertomukset
- Lapsi välttelee vanhempansa

Esimerkkejä suuresta huolesta

- Fyysisen väkivallan merkkejä
- Vanhempi tulee hakemaan lasta päihtyneenä
- Lasta ei haeta päiväkodista (toistuvasti ja ilman järkevää syytä)

HUOLEN VYÖHYKKEISTÖ

Huolen vyöhykkeistöä on kuvattu porrasmaisesti neljällä portaalla.

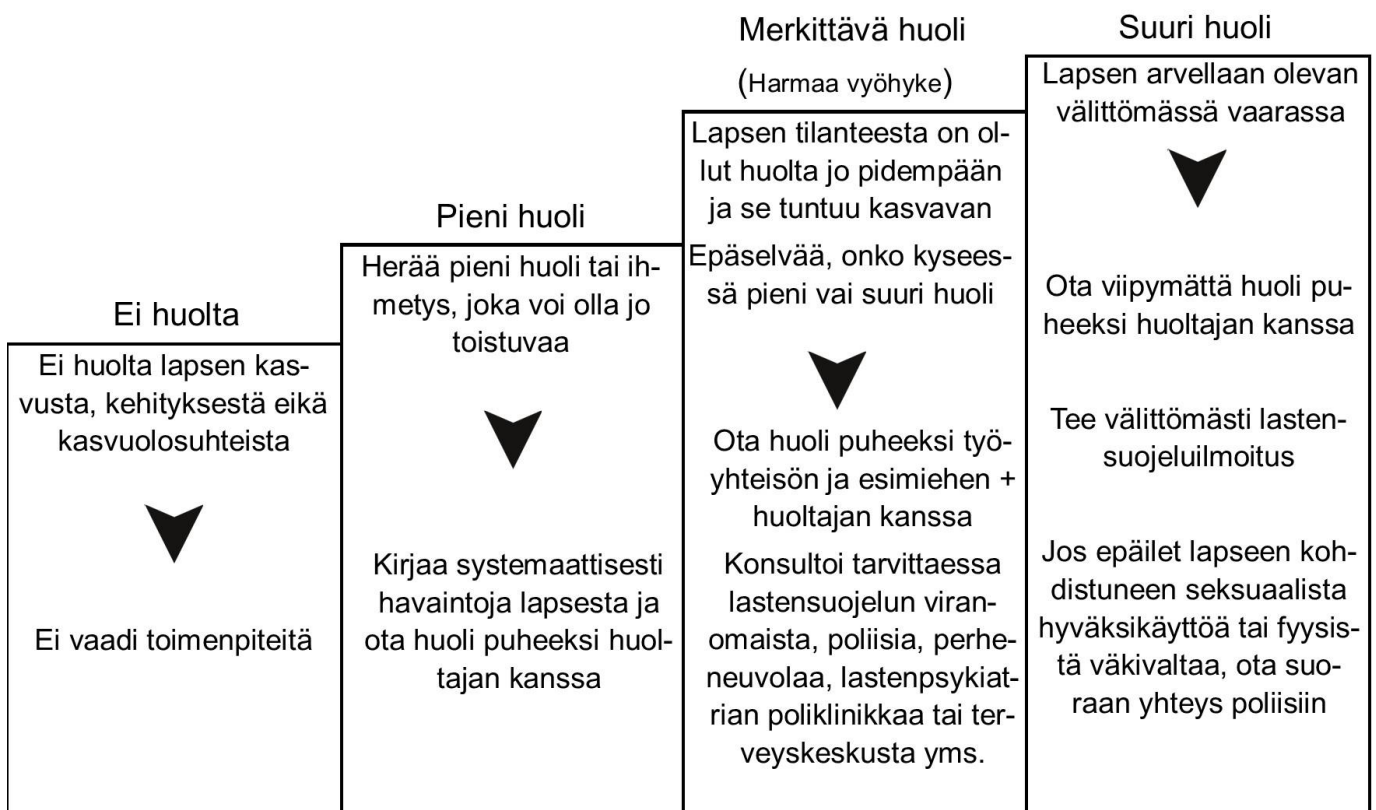
Alimmassa portaassa ei ole huolta, eikä se vaadi toimenpiteitä.

Toisena portaana on pieni huoli, joka voi olla jo toistuvaa. Työntekijä luottaa omaan ammattitaitoonsa ja auttamismahdollisuuksiinsa vahvasti. Huolen puheeksiottaminen ei tuota ongelmia, koska työntekijä kokee pystyvänsä tarjoamaan tarpeeksi tukea tilanteeseen. Pienen huolen vyöhyke on varhaista puuttumista.

Kolmas portas on merkittävä huoli, jota kutsutaan myös harmaaksi vyöhykkeeksi. Huolen tunnetta on ollut jo pidempään tai tuntuu siltä, että se kasvaa. Jos lapsen tai perheen kohdalla työskennellään moniammatillisesti, saattaa työnjaossa olla epäselvyyksiä tai ei olla varmoja, onko muita tahoja jo mukana tukemassa perhettä. Usein tässä kohtaa työntekijä pohtii, onko huolesta riittävää näyttöä.

Viimeinen portas on suuri huoli, tällöin lapsen arvellaan olevan välittömässä vaarassa.

Ota huolen tunne aina tosissaan, äläkä jää huolen kanssa yksin. Tarkastele huolen astetta huolen vyöhykkeistön ja huolen arviointitaulukon avulla, jolloin voit jäsentää itsellesi paremmin kokemaasi huolta.

Kuvio 1. Huolen vyöhykkeistö (mukailtu Erikson & Arnkil 2012)

HUOLEN ARVIOINTITAULUKKO

Taulukossa käytettyjen huolen vyöhykkeiden on tarkoitus jäsentää omaa kokemusta huolesta, jotta osataan toimia tilanteen vaatiman vakavuuden tasolla ja ennakoita, ennen kuin tilanne pahenee. Lapsen tai perheen huolia ei ole tarkoitus lokeroida, vaan käyttää arviointitaulukkoa työkaluna arvioimaan omaa huolta.

	EI HUOLTA	PIENI HUOLI	MERKITTÄVÄ HUOLI	SUURI HUOLI
LAPSEN FYYSINEN HYVINVOINTI -Sairaudet ja allergiat -Fyysinen ja motorinen kehitys -Ravinto ja lepo	Lapsi on terve tai sairaudet ovat hallinnassa	Lapsen fyysisessä hyvinvoinnissa pieniä puutteita	Lapsen fyysisestä hyvinvoinnista ei huolehdita riittävästi	Lapsen terveys on välittömässä vaarassa
LAPSEN PSYKKINEN HYVINVOINTI -Tunnetaidot -Häiriökäyttäytyminen -Minäkuva	Lapsi voi psyykkisesti hyvin	Lapsen psyykkisessä hyvinvoinnissa pieniä puutteita	Lapsen psyykkisestä hyvinvoinnista ei huolehdita riittävästi	Lapsi toiminnallaan vaarantaa itsensä tai muut
LAPSEN SOSIAALINEN HYVINVOINTI -Suhde vanhempiin -Suhde muihin lapsiin -Itseilmaisu	Hyvät sosiaaliset taidot	Lapsen sosiaalisissa taidoissa lieviä puutteita	Lapsen sosiaalisissa taidoissa vakavia puutteita	Lapsen sosiaaliset suhteet ovat vahingollisia
LAPSEN ARKI -Säännöllinen arki -Arjen taidot -Poissaolot -Kiusaaminen	Lapsen arki vastaa ikätasoisien lapsen arkea	Lapsen arjen kulussa lieviä haasteita	Lapsen arjessa merkittäviä haasteita	Lapsi on jätetty heitteille
VANHEMMUUDEN TAIDOT -Perustarpeista huolehtiminen -Vanhemman rakkaus	Lapsesta huolehditaan hyvin ja lasta osataan rajata	Lapsen huolenpidossa lieviä puutteita	Lapsen tarpeista ei huolehdita riittävästi	Lapsen tarpeet laiminlyödään
VANHEMPIEN HYVINVOINTI -Elämäntilanne -Taloudellinen tilanne -Päihteiden käyttö -Psyykinen ja fyysinen hyvinvointi	Kotiympäristö on turvallinen ja vakaa	Lieviä elämänhallinnan ongelmia, mitkä vaikuttavat lapsen hyvinvointiin	Elämänhallinnan ongelmia Toistuvaa päihteidenkäyttöä Arjen epävakautta	Riskikäyttäytymistä Jaksamisessa suuria ongelmia Merkittäviä haasteita lapsesta huolehtimisessa

Taulukko 1. Lapsen ja vanhempien tuen tarpeen arviointi (mukailltu Helsingin kaupunki 2016)

MITEN TOIMIA, KUN HUOLI LAPSESTA HERÄÄ

Kun huoli lapsesta herää, toimi seuraavasti:

1. Pohdi omaa huoltasi. Miksi huoli on herännyt ja kuinka suuri huoli on. Käytä apunasi huolen arviointitaulukkoa.
2. Kirjaa havaitut asiat mahdollisimman tarkasti, ilman omaa tulkintaa. Pyri vastaamaan kysymyksiin mitä, missä, milloin ja ketkä. Kirjaa ylös lapsen kertomukset asiasta yksityiskohtaisesti niiden sisältöä muuntelematta.
3. Ota huoli puheeksi työkavereiden ja esimiehen kanssa.
4. Pohdi miten voit työntekijänä auttaa perhettä heidän tilanteessaan.
5. Ota huoli puheeksi huoltajan kanssa.
6. Aloita tarvittava / sovittu tuki lapsen ja perheen tueksi. (Eriksson & Arnkil 2012.)
7. Tee tarvittaessa lastensuojeluilmoitus. Lastensuojeluilmoituksen voit tehdä sähköisesti PHHYKY:n nettisivujen kautta. (PHHYKY 2020.)

Pohdittavaa

- Miksi huoli on herännyt ja kuinka suuri se on
- Lapsen edun toteutuminen
- Tietosuojan ja oikeusturvan säilyminen
- Konsultoinnin tarve
- Lapselle ja perheelle sopivat tukitoimet

HUOLEN PUHEEKSIOTTO

Huolen puheeksi ottaminen tarkoittaa sitä, että jokin huolta herättävä asia otetaan esille ja selvitetään, onko se todellinen ja mitä asialle voidaan tehdä. Puheeksi ottaminen perustuu siihen, että asia otetaan esille riittävän varhaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen toteutuu parhaiten, kun moniammatillinen yhteistyö toimii ja työnjako on selkeää. (Inkilä 2015, 30, 51-53.)

Pexels 2020

Valmistautuessasi huolen puheeksiottoon:

Pohdi omaa huoltasi, kuinka suuri huoli on kyseessä ja mitkä ovat auttamismahdollisuutesi.

Mieti, miten huolen puheeksiotto tai ottamattomuus vaikuttaa lapseen. Sinun velvollisuutesi on ajaa lapsen etua.

Ilmoita vanhemmille huolen puheeksiotosta etukäteen ja ennakoi, miten perhe tulee reagoimaan.

Arvioi huolen puheeksioton jälkeen lapsen tai perheen tilannetta. Onko huoli vähentynyt, uskotko lapsen tai perheen tilanteen paranemiseen, huolestuttaako vielä jokin asia ja miten tästä eteenpäin toimitaan. (Erikson & Arnkil 2012.)

Lakivelvoitteet

Laki velvoittaa varhaiskasvatuksen henkilöstöä tekemään lastensuojeluilmoituksen viipymättä suuren huolen herättyä. Ilmoitusvelvollisuus kumoaa salassapitovelvollisuuden. Rikoslain mukaan lapsen kohdistuneen rikosepäilyn ilmoittamatta jättäminen on rangaistava teko. (Lastensuojelulaki 25§.)

Tee lastensuojeluilmoitus aina, kun sille on tarve, vaikka perheestä olisi tehty ilmoitus jo aiemmin tai vaikka perhe olisi jo lastensuojelun asiakas (THL 2020).

Pohdittavaa

- Sopiva aika, paikka ja tila
- Vaitiolovelvollisuus
- Omat ennakkoluulot ja asenteet
- Perheen voimavarat
- Perheelle sopivat tukitoimet

YHTEYSTIEDOT

*Jos lasta ei haeta päiväkodista, etkä saa lapsen huoltajiin tai varahakijaan yhteyttä, ota yhteys sosiaalipäivystykseen.

Lastensuojelun sosiaalipäivystys (arkisin 9-15)	050 398 7610	Vapaudenkatu 23 A, 6. krs. 15140 Lahti Toimisto on avoinna arkisin klo 9-12 ja 13- 15.30	Lastensuojelun päivystys palvelee kiireellisissä lastensuojelu asioissa
Kiireelliset lastensuojelu asiat virka-ajan ulkopuolella	112		Jos epäilet lapsen olevan välittömässä vaarassa
Perheneuvola PHHYKY (ma-to klo 9.30-12.00)	03 818 3700	Kauppakeskus Trio Aleksanterinkatu 18 A, 4.-5.krs. 15140 Lahti	Perheneuvola tarjoaa apua, kun olet huolissasi lapsen käytöksestä, kehityksestä, toivot tukea pikkulapsiarkeen tai erotilanteeseen
Sosiaalihuollon ohjaus ja neuvonta – Polku (arkisin 9-15)	03 819 4850	Lahden kaupunginsairaala Harjukatu 48, 1. krs. 15100 Lahti	Polku tarjoaa neuvontaa arjessa selviytymiseen, äkillisiin kriisitilanteisiin, sekä tietoa sosiaalihuollon eri palveluista
Lapsiperheiden kotipalvelu (ma, ke ja pe klo 11-12)	044 780 3700		Kotipalvelu tarjoaa apua uupuneiden vanhempien tueksi, sairaana tai vammaisen lapsen kanssa tai muuten hankalan perhetilanteen vuoksi
Lahden seudun kriisikeskus (ajanvaraus arkisin klo 9-10.30)	03 877 660	Saimaankatu 9 A, 15140 Lahti	Apua perheelle kriisitilanteessa. Näitä voivat olla huoli omasta tai läheisen jaksamisesta, parisuhdeongelmat, kuolema, läheisen sairastuminen yms.
Ympärivuorokautinen kriisipuhelin	09 2525 0111		

(PHHYKY 2020)

LÄHTEET

Eriksson, E. & Arnkil, T. 2012. Huoli puheeksi - Opas varhaisista dialogeista. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes [viitattu 3.4.2020]. Saatavissa:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Helsingin kaupunki. 2016. Sosiaali- ja terveysvirasto. Lapsen ja vanhempien tuen tarpeen arviointi.

Huhtanen, K. 2007. Varhainen puuttuminen koulussa. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Inkilä, J. 2015. Lasten kaltoinkohtelun tunnistamisen ja varhaisen puuttumisen moniammatillista yhteistyötä kuvaileva malli. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto [viitattu 23.4.2020].

Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98212/978-951-44-9981-4.pdf?sequence=1>

Kaiponen, S. & Bykachev, K. 2014. Huolen puheeksiottaminen ja hyvien käytäntöjen dialogi [viitattu 22.2.2020]. Saatavissa:

http://www.uef.fi/documents/547052/549365/2014_10_20_Huolen+puheeksiottaminen.pdf/5e8b4fd6-5cbc-4fbc-8664-01ba8b804f68

Lastensuojelulaki 417/2007

Pexels. 2020. Ilmainen kuvapankki [viitattu 19.4.2020]. Saatavissa: <https://www.pexels.com/fi-fi/>

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä (PHHYKY). 2020. [viitattu: 20.4.2020]. Saatavissa:

<https://www.phhyky.fi/fi/etusivu/>

Rikoslaki 39/1889

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2020. Lastensuojeluilmoitus [viitattu 19.4.2020].

Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>

TEKIJÄT

Jenna Kelonen

Sara Aropaasi

Tero Huuskonen

LAB-AMMATTIKORKEAKOULU

Sosionomi (AMK)

Sosiaalipedagoginen varhais- ja nuoriskasvatus

Sosiaali- ja terveystieteiden laitos

Kevät 2020